

විඥප්තිය, ප්‍රඥප්තිය හා ස්වච්ඡතදාශ්‍යමාත්‍ර පිළිබඳ
මහායානික හා භික්‍ෂානික ඉගැන්වීම් පිළිබඳ තුලනාත්මක
අධ්‍යයනයක්

අශෝක ගුණසේකර¹

Abstract

There are many sources for the study of *Hénayāna* (Small Vehicle) and *Mahāyāna* (Great Vehicle) with *prajñapti*, *vijñapti* and *cittadāṣyamātra*. The main factor that caused the origin of Buddhist traditions are the effort by the various Buddhist scholars to reinterpret early Buddhism. They explained early Buddhist teachings according to their understanding. There are many, primary texts such as *Lankāvatāra Sūtra*, *Saddharmapuṣṭakā Sūtra*, *Vijñaptimātratāsiddhi*, *Prajñāparamitā*, and *Mūlamādyamikakārikā* etc. The major question that can be raised is ‘Where would a philosopher like Vasubandhu ācārya go in order to discover the Buddha’s teaching? He asserts that in the non – emergence of the Buddhas and the waning of the Sravakas, the knowledge of the ‘truth’ continue to be perpetuated by the Prathyeka-buddhas, even without association with the Buddhas.

1 ආචාර්ය, මෞලික සිද්ධාන්ත හා ශරීර විඥාන අධ්‍යයන අංශය, දේශීය වෛද්‍ය පීඨය, කොළඹ විශ්වවිද්‍යාලය, ශ්‍රී ලංකාව.

“ vyavahāramanācṛitya paramārtho na deçyate
paramārthamanāgamyā nirvāëaà nādhigamyate.”

(M.M.K. xviii. x)

According to this *Kārikā* Mahayana scholars explained that ‘ Without relying upon convention, the ultimate is not taught, without understanding the ultimate fruit, freedom is not attained’ Unless one is committed to upholding a theory of linguistic or conceptual transcendency of ultimate truth or reality, there seems to be no reason to restrict the use of the *Saāvāti*, *Vyavahāra* or *Prajāpti* or refer primarily to linguistic convention. These terms could and did stand for any kind of convention, whether it be linguistic, social, political, moral or religious. Nāgārjuna used the term *Vyāvahāra*, he used it in the context of the Buddha used the term *Vohāra* as well as the term *Sammuti*.

Keywords: Ultimate truth, Sammuti, Great Vehicle, Small Vehicle

හැඳින්වීම

මහායාන බුදුදහම විඥානවාදී (Idealism) හා මාධ්‍යමික යනුවෙන් ගුරුකුල දෙකකින් සමන්විත ය. පරමාර්ථතත්ත්වාධිගමය හෙවත් සංසාර ප්‍රවාත්තියේ පරම නිෂ්ඨාව එනම් ඒකයානාවබෝධය සම්බන්ධයෙන් බෝධිසත්ත්ව සංකල්පය පදනම් කරගෙන මෙම සම්ප්‍රදායයන් දෙක ම මතවාදී ඉදිරිපත් කර ඇත. ඒ අරභයා බොහෝ මහායාන සූත්‍රයන්හි විඥප්තිමාත්‍ර, ප්‍රඥප්තිමාත්‍ර, චිත්තදාශ්‍යමාත්‍ර යනදී වාග්මාලාවන්ට ප්‍රමුඛතාවක් දී ඇති බව පෙනේ. බුදුරජාණන්වහන්සේ විඤ්ඤාණය සම්බන්ධයෙන් විවිධ අවස්ථාවල දී දේශනා කළ සූත්‍ර දේශනාවන්ගේ මොලික කරුණු විෂයෙහි අවධානය යොමු කරමින් මහායානිකයෝ විඥප්තිමාත්‍ර, ප්‍රඥප්තිමාත්‍ර, ස්වචිත්තදාශ්‍යමාත්‍ර යන දාර්ශනික ප්‍රස්තුත ගොඩනගා ගත්හ. මෙවා උපස්ථම්භක කරගෙන ඇත්තේ

සත්ත්වයාගේ සංසාර ප්‍රවාණිකයේ පරම වූ නිෂ්ඨාව කවරේ ද යන්න අර්ථ දැක්වීම පිණිස ය. එම අර්ථවිග්‍රහයන් හිනයානික බොද්ධ නිර්වාණාධිගමය සම්බන්ධයෙන් කර ඇති ඉගැන්වීම් සමගින් තුලනාත්මක ව අධ්‍යයනය කිරීම මෙහි දී සිදු කෙරේ. යෝගාචාර විඥානවාදි (Idealism) සම්ප්‍රදාය යථාභූථාර්ථය යනු විඥප්තිමාත්‍රතාවක් පමණකැයි පෙවා දෙන අතර ප්‍රතිත්‍ය සමුත්පාදය මූලධර්මය කරගත් මාධ්‍යමික සම්ප්‍රදාය යථාභූත තත්ත්වාධිගමය යනු ශූන්‍යතාවකැයි අර්ථ දැක්වා ඇත. මෙම විඥප්තිමාත්‍රතාව සම්බන්ධයෙන් වසුබන්ධු ආචාර්යවරයා සම්පාදනය කළ විඥප්තිමාත්‍රතා විංශතිකාවෙහි හා ත්‍රිංශතිකාවෙහි දීර්ඝව කරුණු ඉදිරිපත් වන අතර යෝගාචාර භූමිශාස්ත්‍රය, දශභූමිශ්වර සූත්‍රය, ආර්ය ලංකාවතාර සූත්‍රය ආදියෙහි ද විඥප්තිමාත්‍රතා සිද්ධාන්තය විග්‍රහ වෙයි. බුදුරජාණන්වහසේ දේශනා කළ සාමොක්ඛංසික හා පරමන්ථ දේශනා පාදක කර ගනිමින් මහායානියන් ද සත්‍යයේ ද්විධාකාර ප්‍රභේදයක් ඉදිරිපත් කරමින් සංවෘති සත්‍ය හා පරමාර්ථ සත්‍යය ඉදිරිපත් කර ඇත. සද්ධර්මපුණ්ඩරික සූත්‍රය තථතා, භූතකෝටි, සච්ඤතා යනාදි පර්යාය පද රැසක් ඉදිරිපත් කරන්නේ නිර්වාණයෙන් පසුව ලැබිය යුතු වන සමයේ සම්බුද්ධත්වය ප්‍රකාශ කරනු පිණිස ය. ප්‍රත්‍යාත්ම ආර්යඥාන මාර්ගයේ දී ප්‍රමාණ, ආප්තෝපදේශ, විකල්ප ප්‍රතිපදා අවශ්‍ය නො වන බවට මහායානියන් කරුණු ඉදිරිපත් කරන අතර අභිඥා, සෘද්ධිපාද, කමටහන්, ත්‍රිශික්ෂා වැනි විකල්ප සහගත දෘෂ්ටිත්ගෙන් විවර්ජිත ව තථාගතභූමියට ප්‍රවිෂ්ඨ වීමට ශක්‍යතාවක් ඇති බව ස්ථාපිත කිරීමට මහායානයේ ප්‍රඥප්ති, විඥප්ති සහ චින්ත්දාශ්‍යමාත්‍රතා වැනි ඉගැන්වීම් උපස්ථම්භක කර ගත්හ.

පර්යේෂණ ගැටළුව

ප්‍රඥප්තිය, විඥප්තිය, ස්වචින්තදාශ්‍යමාත්‍ර, සංවෘතිය (Convention), ව්‍යවහාරය, පරමාර්ථ තත්ත්වාධිගමය (Supreme Sage), නිර්වෘතිය වැනි වාග් සමුදායක් සම්බන්ධ කරගනිමින් මහායානික ගුරුකුල මගින් හිනයානික විමුක්ති මාර්ගය හා

නිර්වාණය අවප්‍රමාණ කරනු දක්නට ලැබේ. එනම් තෘෂ්ණාක්ෂය සංඛ්‍යාත නිර්වාණය, යනු ආර්යඥානයට එනම් යථාර්ථ සත්‍යාවබෝධයට ස්වභූඥානයෙන් ප්‍රවේශවීමක් නෙවන බැවින් එය හුදු තාකාලික ප්‍රාප්තියක් ලෙසින් හඳුන්වාදීමට මහායානියෝ ප්‍රයත්න දරූහ. මෙම ද්විධාකාර ඉගැන්වීම්හි ඇති යථා ස්වරූපය කවරේදැයි අධ්‍යයනය කිරීම මූලික පර්යේෂණ ගැළප වේ. සම්මුති සත්‍යය නිර්වාණය ලෙසින් හඳුන්වා පරමාර්ථ සත්‍යය සර්වඥතාව ලෙසින් හැඳින්වීමෙන් මහායානිකයින් අපේක්ෂා කළේ කවරක් ද? යන්න ශාස්ත්‍රීය පදනමකින් අධ්‍යයනය කිරීම අපගේ පර්යේෂණ ගැළප වේ.

පර්යේෂණ අරමුණු

චිරකාලයක් තිස්සේ විවිධ ජාතීන්හි ඉපදෙමින් මැරෙමින් යළි ඉපදෙමින් ගමන් ගත් සංසාර ගමනෙහි සමාප්තිය යළි කළ යුතු කිසිවක් නොමැති ආකාරයෙන් පරිපූරණය කළ නිර්වාණගාමී ආර්ය ශ්‍රාවක බෝධිය ව්‍යවහාර මාත්‍රයක් හෝ චිත්තදායකමාත්‍රයක් ලෙසින් බැහැර කිරීම මිත්‍යා (Fallacy) මතයක් ලෙසින් හැඟේ. බෝසත් මහසත්වරුන්ගේ ඒකයානික කුශලතාව හේතුවෙන් විමුක්ති සාධනයේ දී අපරප්‍රණේයයින් ලෙසින් එනම් අන්‍යයකු කෙරෙහි ලැදියාවක් හක්තියක් පැහැදීමක් නොමැතිව තමන්ට ස්වයං විශ්වාසයක් ඇතිව ක්‍රියාත්මක වීමේ ශක්‍යතාව මහාර්ස කොට සැලකිය යුතු ය. එනම් පරමාර්ථ තත්ත්වාවිගමය (Absolute Truth) ලෙසින් කම් කෙරෙන බුද්ධත්වය හා අර්හත්ව සංඛ්‍යාත නිර්වාණය පිළිබඳ හීනයානික (Small Vehicle) හා මහායානික (Great Vehicle) ඉගැන්වීම් පැහැදිලි කර ගැනීම පර්යේෂණ අරමුණු අතර වේ. ප්‍රඥප්තිය, විඥප්තිය, ස්වචිත්තදායකමාත්‍ර යන මහායානික දර්ශනවාදය කවරේදැයි විමර්ශනය කිරීම මෙහි මූධ්‍ය අරමුණ වේ.

පර්යේෂණ ක්‍රමවේදය

භීතියානික හා මහායානික දර්ශනයන්හි අන්තර්ගත ධර්ම මූලාශ්‍රය (Text Books) ආශ්‍රිත කරගනිමින් විඥප්ති ප්‍රඥප්ති චින්තදායකමාත්‍ර යනු කවරේදැයි පැහැදිලි කර ගනිමින් නිර්වාණාධිගමය පිළිබඳ ව කුලනාත්මක ව (Comparative) කරුණු අධ්‍යයනය කිරීම පර්යේෂණ ක්‍රමවේදය යි (The methodology of research). අවශ්‍ය වූ විටෙක මූලාශ්‍රය දත්ත හා උධාන ඉදිරිපත් කෙරෙන අතර එසේ නො වන අවස්ථාවක මූලාශ්‍රයන්ගේ අනුවාදාත්මක අදහස හෙතෝදාරණ සඳහා ඉදිරිපත් කෙරේ. අන්තර්ජාලය (Internet) මගින් ලබාගත හැකි කරුණු ද උපනිශ්‍රිත යි.

පර්යේෂණ ක්ෂේත්‍රය

මහායානික (Great Vehicle) ගුරුකුලයන් මගින් සම්පාදිත ධර්ම පර්යාය මගින් නිර්වාණය සම්බන්ධයෙන් ඉදිරිපත් කර ඇති විශ්ලේෂණ සෝවාන්, සකාදාගාමි, අනාගාමි, අර්හත් මාර්ග ඥාන පිළිවෙළින් ඉදිරිපත් කෙරෙන භීතියානික (Small Vehicle) විමුක්ති මාර්ගඥාන දර්ශනයට විසදාශ බවට කරුණු අනාවරණය කර ගැනීම අපගේ පර්යේෂණ ක්ෂේත්‍රය යි. විශේෂයෙන් ආර්ය ලංකාවතාර සූත්‍රය, සද්ධර්මපුණ්ඩරික සූත්‍රය, මූලමාධ්‍යමික කාරිකා, ප්‍රඥාපාරමිතා වැනි මහායානික ධර්ම සාහිත්‍යයෙන් භීතියානික සූත්‍ර දේශනාවන්ගේ ඒ සම්බන්ධයෙන් ඉදිරිපත් කර ඇති මූලික කරුණු අධ්‍යයනය කිරීම පර්යේෂණ ක්ෂේත්‍රයට ඇතුළත් වේ. මෙහි දී සංවෘති සත්‍යය අරභයා පවත්නා ප්‍රඥප්තිය, විඥප්තිය හා චින්තදායකමාත්‍රතාව කෙරෙහි විශේෂ අවධානය යොමු වේ.

උපහ්‍යසය

ඒකයානාවබෝධය පාදක කරගනිමින් ත්‍රිවිද්‍යා, අභිඥා, සාද්ධිපාද, සප්තවිශුද්ධි වැනි භීතියානික ඉගැන්වීම් සෝවාන් සකාදාගාමි ආදී මාර්ගඵල ප්‍රඥප්තියක් හෝ විඥප්තියක් හෝ ස්ව-චින්තදායකමාත්‍රතාවක් ලෙසින් බැහැර කර නිර්වාණාධිගමය

නිස්ප්‍රභ කිරීම යුක්තියක් නො වන බව උපකල්පනය කළ හැක. එහෙත් අපරප්‍රණේය දෘෂ්ටි විකල්ප විවර්ජන උත්තර තථාගතභූමිය උච්ඡස්ථානයෙහි ලා වර්ණනා කිරීමෙහි වරදක් නො පෙනේ.

පර්යේෂණ සාකච්ඡාව

‘අසත් අර්ථ අවභාසනය’ යන්න පදනම් කරගෙන වසුඛන්ද්‍ර ආචාර්යවරයා විඥප්තිමාත්‍රතාව විශ්ලේෂණය කළේ ය. සියල්ල විඥප්තිමාත්‍රතාවක් පමණි යන සිද්ධාන්තය විංශතිකා විඥප්තිමාත්‍රතාව ආරම්භයේ දී ම ඔහු විසින් සඳහන් කර ඇත.

“විඥප්තිමාත්‍රමවෛතදසදර්ථාවභාසනාත්
යථා තෛමිරිකසායාසත් කෙශවන්ද්‍රාදි දර්ශනම්”²

මෙම කාරිකාවේ දැක්වෙන අසත් අර්ථ අවභාසන යනු නැති දෙයක් ඇති ලෙසින් හැඟෙන වැරදි වැටහීම යි. නැති දෙයක් ඇති ලෙසින් වැටහීම හේතුවෙන් කාම, රූප, අරූප යන ත්‍රේධාතූකයේ පවත්නා සියල්ල විඥප්තිමාත්‍රතාවක් පමණක් වන බව මෙයින් ගම්‍ය කරයි. මෙය වඩාත් පැහැදිලි කර දීම පිණිස වසුඛන්ද්‍ර ආචාර්යවරයා උපමාවක් ද මෙම කාරිකාවේ දක්වා ඇත. ඇසේ තිම්ඵපපලයක් ඇත්තෙකුට හිසකෙස් සඳැස් වැනි දෑ පෙනෙන්නේ සත්‍ය වශයෙන් ඇති ලෙසින් නො ව නැති (අසත්) ලෙසින් ය. තමාගේ ම හිසකෙස් සමීප ව දැකිය හැක්කකි. සඳ ඉතා ම ඇතින් දැකිය හැකි වස්තුවකි. ඇසේ තිම්ඵපපලයක් ඇත්තාහට ළඟ පිහිටි හෝ දුරක පිහිටි සියල්ල වැටහෙන්නේ ඇති ලෙසින් නොව නැති ලෙසින් ය. මෙලෙසින් ම ක්ලේශ නැමති තිම්ඵපපලය ඇත්තා වූ අඥාන බාල පෘථග්ජනයා නැති දේ ඇති ලෙසින් ද ඇති දේ නැති ලෙසින් ද සලකයි. විඥානවාදි ඉගැන්වීමට අනුව ඇත පවතී තිබේ යැයි සැලකෙන්නා වූ සියල්ල විඥප්තියකි. මෙම සිද්ධාන්ත ආර්ය ලංකාවතාර සූත්‍රයේ දැක්වෙන්නේ විඥප්ති වශයෙන් නො ව ස්වචින්තදෘශ්‍යමාත්‍රතා යනුවෙන් ය. එම සූත්‍රයේ දෙවන හා තුන්වන

2 ඥානසීහ, හේන්පිටගෙදර, 1964, විඥප්තිමාත්‍රතාසිද්ධිවාදය, කොළඹ 11, ඇම්. ඩී. ගුණසේන සහ සමාගම, 145 පිට.

පරිච්ඡේදවලින් මෙම ස්වචිත්තදායකමාත්‍රතාව වඩාත් අභිරුචියකින් විග්‍රහ කර ඇත. සත්ත්ව, ලෝක, විශ්ව, භව, සංසාර, ත්‍රේධාතුක වැනි වචනවලින් කියැවෙන්නේ සත්‍ය වශයෙන් ම එසේ පවත්නා දෙයක් නො ව එය තමා විසින් තමාගේ සිත දැකීමක් පමණි. එය ස්වචිත්තදායකමාත්‍ර නම් වේ. මෙයින් නිර්දේශ කෙරෙන්නේ ආලය විඥානය යි. ආලය විඥානයේ ස්වරූපය සාගරය හා රළ පෙළ නිර්දේශනය කරමින් ලංකාවතාර සූත්‍රයේ විස්තර වේ.

“තරඬිගාහ්‍යුදධෙර්‍යද්වත්පවන ප්‍රත්‍යයෙරිතා:
තෘත්‍යමානා: ප්‍රචර්තනෙ ව්‍යුච්ඡේදශ්ව න විද්‍යතෙ
ආලයෞසස්තථා නිත්‍යං විෂයවපනෙරිතා:
විචිත්‍රස්තරඬිගවිඥානෙර්තෘත්‍යමාන: ප්‍රචර්තනෙ”³

මෙයින් සරල අදහස වන්නේ සුළඟ හේතුකොට ගෙන එයින් මෙහෙය වන ලද තරංග යම් පරිද්දෙන් සාගරයෙහි රඟ දැක්වෙමින් නතරවීමක් නොමැති ව පවතී ද එසේ ම ආලය නැමති සැඩපහර ද ඉන්ද්‍රිය විෂය නැමති පවතින් මෙහෙය වන ලද්දේ ෂඬිත්තද්‍රිය විඥානය නැමති විචිත්‍රවත් තරංග හේතුවෙන් නිරන්තරයෙන් ම රඟ දැක්වෙමින් පවතී යන්න යි. එනම් ෂඬි ඉන්ද්‍රිය විඥාන නැමති තරංග නිසා ආලය විඥානය ද ගලා බසින්නා වූ සැඩපහරක් මෙන් පවත්නා බව මෙයින් ප්‍රකාශිත යි. පෙල බුදුදහමේ ද අවිච්ඡින්න ව අඛණ්ඩ ව ගලා යන නාම- රූප සංතතියක් ගැන විස්තර වන අතර උප්පාද - වය යනාදි පරිද්දෙන් සංඛත ධර්මයන්ගේ ලක්ෂණ විස්තර වේ.

“නීතිමානි භික්ඛවෙ සංඛතස්ස සංඛත ලක්ඛණානි කතමානි තීනි උප්පාදො පඤ්ඤායති වයො පඤ්ඤායති ධීතස්ස අඤ්ඤථත්තං පඤ්ඤායති”⁴

ඒ අනුව යොගාවාර විඥානවාදීන්ගේ ඉගැන්වීම හෘදගත ය. අර්ථ සම්පූර්ණ ය. පඤ්චේන්ද්‍රියන්ගෙන් ලබාගන්නා වූ විෂය

3 ලංකාවතාර සූත්‍රය 2 පරි. 99-100 ශ්ලෝක, මිථිලා සංස්, 1960, දර්භංගා, (B.S.T. No.6) 21 පිට.
4 අං. නි. තික නිපාත, 1961, සිරිදෙවමිත්ත සංස්. 92 පිට.

අරමුණුවලට අනුව ඒවා හයවැනි මනෝදිය විසින් හඳුනා ගනී. හත්වැනි මනනය මගින් ඒවා වෙන් වෙන් වශයෙන් හඳුනාගනී. අටවැනි ආලය විඥානය මගින් ඒවා ස්මෘති බීජ කර්ම බීජ ක්ලේශ බීජ ලෙසින් තැන්පත් කර ගනී. මතකය කාලාන්තරයක් ගියේ නමුදු එලෙසත් ම රදාපතින්නේ මේ හේතුව නිසා ය. අවස්ථාව ලද විටෙක දී තමන් විසින් කරන ලද කර්මයන්ට විපාක ශක්තිය ලැබෙන්නේ ද මෙම ආලය විඥානය නිසා ය. මේ අනුව විඥානවාදීන්ගේ පිළිගැනීම හවයෙහි පැවැත්ම අෂ්ට විධ විඥාන පරිණාමයකින් සිදු වන බව යි. විඥානය ආත්ම රාගය මූලික කොට ඇති කෙලෙස් බීජයන්ගේ පරිණාමීය ඵලය ලෙසින් පහළ වේ. එබැවින් බුදුරජාණන්වහන්සේ විඤ්ඤාණය අරභයා දේශනා කළ ධර්මය ආශ්‍රයෙන් අවිච්ඡින්න වූත් අධණ්ඩ වූත් විඤ්ඤාණයක පැවැත්ම, සිද්ධාන්තයක ස්වරූපයෙන් විඥානවාදි සම්ප්‍රදායයෙහි පිළිගැනෙන බව මෙයින් පැහැදිලි වේ.

නිර්වාණයට පැමිණ සිටින රහතන්වහන්සේලාට බෝධි චිත්තයක් නොමැති බැවින් සර්ව ධර්මාවබෝධය පිණිස එනම් සමයග්ගසම්බෝධියට ප්‍රාප්තවීම පිණිස නැවත භාග්‍යවතුන්වහන්සේ ධර්ම දේශනා කරන බව සද්ධර්මපුණ්ඩරීක සූත්‍රයේ මෙසේ සඳහන් වේ.

“අථ බුදු තථාගතස්තස්මෙ ධර්මං දෙශයති. යෙන සර්වධර්මා: න ප්‍රප්තා: කුත: තස්‍ය නිර්වාණං ඉති. තං හගවාන් බොධෙය සමාදයති. ස උත්පන්නබොධිචිත්තො න සංසාරස්ථිතො න නිර්වාණප්‍රාප්තො භවති.”⁵

ශ්‍රාවක යානයෙන් නොව බෝධිසත්ත්වයකු ලෙස බෝධි චිත්තය උපදවා සියලු ධර්ම සම්පූර්ණ කර සම්පූර්ණයෙන් ම සසරින් එතෙර වීම මෙයින් නිර්දේශ කෙරේ. බරණැස ඉසිපතනාරාමයේ දී ප්‍රථම ධර්ම දේශනාව පවත්වා නිර්වාණගාමී විමුක්ති මාර්ගය පෙන්වා දී ඇති අතර ද්විතීය ධර්මවක්‍රය වූ සද්ධර්මපුණ්ඩරීකය

5 සද්ධර්මපුණ්ඩරීක සූත්‍රය, 5 පරිවර්ත, 1953, සංස්. නලිනාක්ෂදත්, කල්කටා, B.S.T. No. 6, ආසියාතික් සොසයිටි, 93 පිට.

දෙවනුව බුද්ධත්වය අරමුණු කර ගෙන දේශනා කර ඇතැයි එහි දක්වේ.

“භගවතා වාරාණසයමෘෂිපතනෙ මෘගදායෙ ධර්මවක්‍රමං ප්‍රවර්තීතං. ඉදං පුනර් භගවතා යදිදං අනුත්තරං ද්විතීයං ධර්මවක්‍රමං ප්‍රවර්තීතං”.⁶

යන ප්‍රකාශයෙන් එය තහවුරු වේ. පාරමාර්ථ තත්ත්වාවබෝධය නොමැති විට ඇත්තේ චිත්තමාත්‍රතාවක් පමණි. එනම් සත්‍ය වශයෙන් නොපවත්නා දෙයක් ඇති ලෙසින් වැටහීම පමණි.

“න භාවං නාපි වාභාවං භාවාභාවවිවර්ජනම්
තථතා චිත්තචිතිර්මුක්තං චිත්තමාත්‍රං වදාමාහං
තථතා ශුන්‍යතාකොට්ඨිතිර්වාණං ධර්මධාතුකම්
කායං මනෝමයං චිත්‍රං චිත්තමාත්‍රං වදාමාහං”⁷

මෙම ලංකාවතාර සූත්‍ර පාඨයෙන් පැහැදිලි වන්නේ නිර්වාණය වුව ද චිත්තමාත්‍රයක් වන බව යි. තථතාව හෙවත් පරමාර්ථ තත්ත්වාවධිගමය චිත්තමාත්‍ර වූවක් නො වේ. භවගාමී සත්ත්වයාගේ පරම නිෂ්ඨාව නිර්වාණය ලෙසින් මෙයින් ප්‍රකාශ වුව ද එය කේන්ද්‍රගත වන්නේ අර්හත්වයට නො ව සර්වඥතාවට යි. සියල්ල විඥප්තිමාත්‍රයක් පමණි යන ඉගැන්වීමෙන් ස්ථවිරවාද සර්වාස්තිවාද සෞත්‍රාන්ත්‍රික හා හීනයානික සියලු සම්ප්‍රදායයන්ගේ ඉගැන්වීම් නිෂ්ප්‍රභ කොට දැක්වීමට විඥානවාදිහු ප්‍රයත්න දරූහ. විඥානවාදීන් විඥප්තිමාත්‍රතා සිද්ධාන්තය ගොඩනගා ඇත්තේ නිර්වාණය අර්හයා බුද්ධභාෂිතයේ දැක්වෙන ප්‍රඥප්තිමාත්‍ර යන සංකල්පය පදනම් කර ගෙන ය. පුද්ගල සත්තතියක් හෝ නිර්මාණවාදි ඊශ්වරයෙකු හෝ බ්‍රහ්ම වැනි ප්‍රධානියෙකු හෝ ස්කන්ධ ප්‍රත්‍ය පරමාණු ආදී කිසිවක් යථාභූත වශයෙන් නැතැයි යන අදහස ද මොවුහු ඉදිරිපත් කළහ.

6 සද්ධර්මපුණ්ඩරික සූත්‍රය, 3 පරිච්ඡෙද, 1953, සංස්. නලිනාක්ෂදත්, කල්කටා, B.S.T. No. 6, Asiatic Society, 50 පිට.
7 ලංකාවතාර සූත්‍රය 3, පරි. 30-31 ශ්ලෝක, 1960, මිටීලා සංස්. දර්භංගා, (B.S.T. No.3) 63 පිට.

“පුද්ගල: සන්තති: ස්කන්ධා: ප්‍රත්‍යයාහන්‍යාවස්තථා
ප්‍රධානමිශ්වර: කර්තා චිත්තමාත්‍රෙ විකල්පයතෙ”⁸

තමා විසින් ම තමාගේ සිත නො දැකීමෙන් උපදවා ගන්නා වූ විකල්පය චිත්තදාශ්‍රය මාත්‍රතාව යි. මාධ්‍යමික සම්ප්‍රදායය ද ස්වකීය ශූන්‍යතා සිද්ධාන්තය ප්‍රතිෂ්ඨාපනය කිරීම සඳහා ප්‍රඥප්ති සංකල්පය පාදක කර ගෙන ඇත.

“සා ප්‍රඥප්තිරූපාදාය ප්‍රතිපත්තසෛව මධ්‍යමා:”⁹

යන කාරිකා පාඨයෙන් එය වඩාත් පැහැදිලි වේ. බුදුරජාණන්වහන්සේ ඇතැම් අවස්ථාවල දී විද්‍යමානත්වය ප්‍රඥප්තිමාත්‍ර යැයි දේශනා කළහ. ප්‍රඥප්තිය යනු පැනවීමකි. පුද්ගල හා සමාජ සංස්ථාවන්හි ද විවිධාකාර පැනවීම් දැකිය හැක. ඇතැම් ප්‍රඥප්තීන්ට කාලීක වශයෙන් වටිනාකමක් ඇති අතර ඇතැම් ප්‍රඥප්තීන් කාලීන වටිනාකමකින් තොර වී ව්‍යවහාරයෙන් ගිලිහී යනු දැකිය හැකි ය. යම් අංග සමුදායක එකතුවකින් රථය යන ව්‍යවහාරය (Convens) ලැබෙන බවත් යථාර්ථවශයෙන් ඇත්තේ ස්කන්ධ පඤ්චයක් පමණක් බවත් සත්ත්ව හෝ පුද්ගල යනු ප්‍රඥප්ති මාත්‍රයක් පමණක් බවත් හික්බුණි සංයුක්තයේ ඇතුළත් වර්ජ්‍යා සූත්‍රයේ සඳහන් වේ.

“යථා හි අභිගසම්භාරා හොති සද්දො රථො ඉති
එවං ඛන්ධෙසු සන්තෙසු හොති සන්තොති සම්මුති”¹⁰

බොහෝ විට ප්‍රඥප්තිය ව්‍යවහාරය (Convens) හා සම්මුතිය, විද්‍යමානත්වය (Existence) පදනම් කරගෙන උපදින්නකි. ලෝකයේ පවත්නා ජීව අජීව විශ්ව පදාර්ථ හඳුනාගැනීම පිණිස කිසියම් ප්‍රඥප්තීන් ගොඩනගා ගෙන තිබේ. එමෙන් ම සමාජ සංස්ථාවන්හි අනුගමනය කෙරෙන ශික්ෂණ හෝ ප්‍රතිපදා වත්පිලිවෙන් ආදිය ප්‍රඥප්ති වශයෙන් සැලකේ. සමාජ සංස්ථාවන්හි නිරූපදිත යහපත්

8 එම. 137 ශ්ලෝක, (B.S.T. No.3) 116 පිට.
9 Kalupahana, Davit. J. 1991, Delhi, Mulamadhyamikakarika of Nagarjuna, Motilal Banarsidass Publishers Private limited, p 339.
10 සං. නි. 1, හික්බුණි සංයුක්ත, වර්ජ්‍යා සූත්‍ර, 1991, P.T.S. 135 පිට.

පැවැත්ම ප්‍රඥප්ති මගින් සිදු වන අයුරු බුදුදහමෙහි අන්තර්ගත විනය ප්‍රඥප්තීන්ගෙන් ප්‍රකට වේ.

බුදුදහමේ විද්‍යමාන වන ප්‍රඥප්ති නැමති සංකල්පය ද්විධාකාර අර්ථ නිරූපණයක් ගනී. පරමාර්ථ තත්ත්වය (Absolute Truth) විවෘතව නො පෙනෙන අවස්ථාවන්හි ඒවා ප්‍රඥප්ති අනුසාරයෙන් ඉදිරිපත් කෙරේ. පරමාර්ථ වශයෙන් උපාදාන ස්කන්ධ පඤ්චකය පවත්නා අතර එය සියලු දෙනාට විවෘත ව දැකිය නො හැකි තත්වී සත්ත්ව, පුද්ගල වැනි ප්‍රඥප්ති මගින් පෙන්වා දිය හැකි ය. මෙයින් පැහැදිලි වන්නේ ප්‍රඥප්තිය යනු හුදෙක් තාවකාලික වටිනාකමකින් යුක්ත වූවක් බවයි. බොහෝ ප්‍රඥප්තීන් බිහි වන්නේ ඊට ව්‍යවහාරයෙහි සම්මුතියක් ලැබේ නම් පමණි. සම්මුතියක් (Conventions) නොමැති කල්හි ඇතැම් ප්‍රඥප්තීන් ව්‍යවහාරයෙන් ඉවත්ව යයි. ව්‍යවහාරයෙන් සම්මුතියක් සම්මුතියෙන් ප්‍රඥප්තියක් ප්‍රඥප්තියෙන් පරමාර්ථයක් යන අනුපූර්ව ප්‍රත්‍යක්ෂකරණයක් බුදුදහමෙහි ගම්‍ය කෙරෙන බව වටහා ගත යුතු වේ. “ව්‍යවහාරමනාශ්‍රිතය පරමාර්ථො න දෙශ්‍යතෙ”¹¹

යනුවෙන් නාගාර්ජුනපාදයෝ ප්‍රකාශ කළහ. මහායානිකයෝ විඥප්තිය ප්‍රඥප්තිය චිත්තදෘශ්‍යමාත්‍ර යන සංකල්ප මගින් සංවෘති සත්‍යය ඉදිරිපත් කළහ. සාමොක්ඛංසික දේශනා මගින් සංවෘති සත්‍යය පෙන්වමින් සද්ධර්මපුණ්ඩරික වැනි ධර්ම පර්යාය වූ පාරමාර්ථික දේශනාවලින් ශ්‍රාවකයාගේ සිත නිර්වෘතිය කරා යොමු කෙරෙන බව මහායානික පිළිගැනීම යි.

“ස වෙන් භගවා තස්මාහි: ප්‍රතික්ෂිතං ස්‍යාන්
සාමුක්කර්ෂකීං ධර්මදේශනාං කථයමානො යදිදමනුත්තරාං
සමයක්සම්බොධිමාරහ්‍ය තෙජ්වෙව වයං භගවන් ධර්මෙසු
නිර්යාත: ස්‍යාම. තත් පුනර් භගවන් තස්මාහිරනුපස්ථිතෙසු
සංධාබාප්‍යං භගවතො අජානමානො: ත්වරමානො:

11 Kalupahana, Davit. J. 1991, Delhi, Mulamadhyamikakarika of Nagarjuna, Motilal Banarsidass Publishers Private limited, p 333.

ප්‍රථමභාෂිතෙව නථගනය්‍ය ධර්මදේශනා ශ්‍රැන්වොද්ගෘහිතා ධාරිතා භාවිතා මනසිකෘතා¹²

යනාදි වශයෙන් සද්ධර්මපුණ්ඩරික සූත්‍රයේ විස්තර කරන්නේ සාමොක්ඛංසික වූ ප්‍රථම ධර්මදේශනාව පරමාර්ථ දේශනාවක් නොවන බවත් එයින් නිවනට පත්විය හැකි බවත් පරමාර්ථ දේශනාවෙන් සර්වධර්මාවබෝධය ලැබෙන බවත් ය. “පරමාර්ථං අනාගම්‍ය නිර්වාණං නාධිගම්‍යතෙ”¹³ යනාදි මූලමාධ්‍යමික කාරිකා පාඨයෙන් එය වඩාත් තහවුරු කර ඇත. ව්‍යවහාර සත්‍යය පරමාර්ථ තත්ත්වාධිගමය පිණිස අත්‍යවශ්‍ය වේ. ලංකාවතාර සූත්‍රයේත් අෂ්ටසාහස්‍රිකා ප්‍රඥාපාරමිතා සූත්‍රයෙන් දැක්වෙන්නේ බුදුවරයකු ලොව පහළ වීම යනු ධර්මකාය වශයෙන් පරමාර්ථ ධර්මය නැවත ප්‍රකාශයට පත්වීමයි.

“කිං පුනර් ආයුෂමන් යුහුතෙ අය්ති තච්චිත්තං යච්චිත්තං අච්ච්‍යං කා පුනර් එෂා ආයුෂමාන් යුහුතෙ අච්ච්චතො. යුහුතිරාහ. අච්චාරා ආයුෂමාන් යාරිපුත්‍ර අච්චල්ප අච්ච්චතා.
..14

මෙම ප්‍රඥාපාරමිතා සූත්‍ර පාඨයට අනුව වෙනස් වන්නා වූ විද්‍යමාන ලෝකය, චිත්තය වන අතර සර්වඥතාව අචිත්තක නම් වේ. මෙහි අච්චාර යනු හේතුඵල ධර්මතාවෙන් නිදහස් වූ පරමාර්ථ තත්ත්වය යි. විකල්ප යනු එකක් වෙනුවට තව එකක් ආදේශ කර ගත හැකි බව යි. හේතුඵල මගින් ජනිත වන සියල්ල විකල්පයන් පමණි. සිත විසින් ග්‍රහණය කරන විද්‍යමාන ලෝකය විකල්ප තත්ත්වයකි. පඤ්චෙන්ද්‍රයන්ට ගොදුරුව පවත්නා ත්‍රෛකාලික අස්ථිත්වය එනම් විද්‍යමානත්වය විකාර, විකල්ප යන වචනවලින් ගම්‍ය කරවන්නේ එය ප්‍රඥප්ති සමුදායක් වන බැවිණි. ප්‍රඥප්ති

12 සද්ධර්මපුණ්ඩරික සූත්‍රය 3 පරි. 1953, සංස්. නලිනාක්ෂරත්, කල්කතා, B.S.T. No. 06, ආසියාතික් සොසයිටි, 44 පිට.
13 Kalupahana, Davit. J. 1991, Delhi, Mulamadhyamikakarika of Nagarjuna, Motilal Banarsidass Publishers Private limited, p 333.
14 අෂ්ටසහස්‍රිකා ප්‍රඥාපාරමිතා 1 පරි, 1960, සංස්. චෛද්‍ය එල්. පී. B.T.S. No 04, p 6.

මගින් ප්‍රකට වන්නේ සංවෘතිය හෙවත් ව්‍යවහාරය යි. පරමාර්ථ තත්වය අවාච්‍ය අගමය වූවකි.

“යදා හගවා අඤ්ඤාසි බ්‍රාහ්මණං පොක්ඛරසාතිං. කලල විත්තං මුදුවිත්තං විවරණ විත්තං උදග්ග විත්තං. අථ යා බුද්ධයානං සාමුක්කංසිකා ධම්මදෙසනා තං පකාසෙති. දුක්ඛං සමුදයං නිරොධං මග්ගං ...”¹⁵

පොක්ඛරසාති බ්‍රාහ්මණයා ආමන්ත්‍රණය කරන බුදුරජාණන්වහන්සේ නිර්වාණගාමී ප්‍රතිපදාව සාමොක්ඛංසික ක්‍රමයෙන් විස්තර කරන ආකාරය උක්ත සූත්‍ර පාඨයෙන් පැහැදිලි වේ. නිර්වාණාධිගමයට පත් වූ ආර්ය ශ්‍රාවකයා සර්වඥතාවයෙන් සසරින් එතර වීමක් ථේරවාදයෙහි ඉගැන්වෙන්නේ නැත. සත්ත්ව ලෝකය, භවය, සංසාරය, ක්‍රේධාතුකය යනාදී වශයෙන් ව්‍යවහාර කරන අස්ථිත්වය තමා විසින් තමාගේ සිත දැකීමක් පමණි. ස්ව විත්තදෘශ්‍යමාත්‍ර යනු එය යි. මෙම විත්තමාත්‍රය මායාවක් මෙන් පවතී. සියල්ල සිතුවිලි මාත්‍ර ය යනු මහායානික ඉගැන්වීම යි,

“විත්තමාත්‍රමිදං සර්වං මායාවදවනිෂ්ඨතෙ”¹⁶ යන මහායාන විංශක පාඨයෙන් ප්‍රකාශ වන්නේ එය යි. මේ අනුව ප්‍රඥප්තිය හා විත්තදෘශ්‍යමාත්‍රතා යනු සංකල්ප වශයෙන් සලකා බැලූ විට එක ම අර්ථයක ගමන් ගන්නා ස්වරූපයක් පෙනේ. විඥානවාදී විත්තනයට අනුව සෝවාන් සකාදාගාමී අනාගාමී අර්හත් වැනි තත්ත්ව විත්තදෘශ්‍යමාත්‍ර ය. විත්ත විභ්‍රමයක් පමණි.

“සොනාපත්ති ඵලං වෛව සකාදාගමිනස්නථා
අනාගාමී ඵලං වෛව අර්හත්වං විත්තවිභ්‍රමං”¹⁷

යන ප්‍රකාශයෙන් සනාථ වන්නේ එය යි. එහෙත් පෙළ බුදුදහම පෙන්වා දී ඇති නිර්වාණය විත්ත විභ්‍රමයක් නො වේ.

15 දී. නි., අම්බට්ඨ සූත්‍රය, 1961, (බු.ජ. ත්‍රි. 7) 220 පිට.
16 විධුශේඛර හට්ට, 1960, මහායාන විංශක, කල්කටා, ආසියාතික සමිතියේ මුද්‍රණය, 18 කාරිකා.
17 ලංකාවතාර සූත්‍රය 3 පරි. 128 ශ්ලෝක, මිටීලා සංස්, 1960, දර්භංගා, (B.S.T. No.3) 28 පිට.

චිත්තදායාශ්‍රමානුකාවක් ද නො වේ. චිත්ත පාරිශද්ධිය ප්‍රඥාව පාදක කර ගත්තකි. එම විමුක්තිය තුළ ක්ලේශ පරිදාහයක් නැත. සකලවිධ ක්ලේශ ග්‍රන්ථි ප්‍රහීන කළා වූ ආර්ය ශ්‍රාවකයාට චිත්ත විහ්‍රම ඇති නො වේ. ධම්මපදයේ එම අදහස අරහත්ත වග්ගයේ මෙසේ දැක් වේ.

“ගතද්ධිනො විසොකස්ස විප්පමුත්තස්ස සබ්බධි
සබ්බ ගන්ථපහීනස්ස පරිලාභො න විජ්ජති”¹⁸

එහෙත් විඥානවාදී මතය මීට හාත්පසින් ම වෙනස් වූවකි. එනම් නිර්වාණ ප්‍රාප්ත පුද්ගලයාගේ ඥායාවරණ ක්ලේශ පවත්නා බව ඔවුගේ ඉගැන්වීම යි. නිර්වානියට පත් වීම අචිත්තක තත්ත්වයෙන් ඔවුහු දකිති. මහාමතී වරෙක බුදුරදුන් අමතා ප්‍රකාශ කරන්නේ

“උදෙති භාසකරො යද්වත් සමභිනොත්තමෙ ජනෙ
තථා ත්වං ලොකප්‍රදොසත තත්වං දේශෙසි බලීශාන්”¹⁹
යනුවෙනි.

සුර්යයා යම්සේ හීන, මධ්‍යම, උත්තම යැයි හේදයකින් තොර ව සකල ජනතාවට ආලෝක ලබා දේ ද ජිනේන්ද්‍රයාණෙනි එපරිද්දෙන් ඔබ ද අනුවණයින්ට චිත්තදායාශ්‍රම තත්ත්වය දේශනා කරන්න යනුවෙනි. එවිට

“උදධෙර්යථා තරඬිගා හි දර්පණෙ සුපිනෙ යථා
දායාන්ති යුගපත් කාලෙ තථා චිත්තං ස්ව ගොවරො”²⁰

යනුවෙන් බුදුරජාණන්වහන්සේ දේශනා කළහ. සාගරයත් එහි තරඬිගත් එක වීට ම පෙනේ. කැඩපතත් ඡායාවත් එකවරට පෙනේ.

18 ලංකාවතාර සූත්‍රය 3 පරි. 128 ශ්ලෝක, මිථිලා, 1960, සංස්. දර්භංගා, (B.S.T. No.3) 28 පිට.
19 අමර හේවාමද්දුම 1994, සංස්. කොළඹ 08, ධම්මපද පාළි, අරහත්ත වග්ග, රජයේ මුද්‍රණ දෙපාර්තමේන්තුව 57 පිට.
20 ලංකාවතාර සූත්‍රය 2 පරි. 113 ශ්ලෝක, මිථිලා, 1960, සංස්. දර්භංගා, (B.S.T. No.3) 22 පිට.

නින්දන් සිහිනයන් එකවර සිදුවන්නකි. මෙසේ ම සිත සිතෙහි ගෝචර වූ වස්තු ද එකවර පවතී. මේ අනුව චිත්තදායමාත්‍රතාව ඉතා විචිත්‍ර ගුණ අවිද්‍යා ජනිත වූවක් ලෙස හඳුන්වා දිය හැකි ය. එම්බා මහාමනිය අනුවන පුද්ගලයෝ අතීත, වර්තමාන, අනාගත තථාගතවරුන්ගේ ස්වචිත්තදායමාත්‍රතා ධර්මය නො දන්නාහු එකී ධර්මයට ගොඳුරු නො වන්නාහු බාහිර වූ චිත්තමාත්‍රතාවන්ට පිවිස ගනිති. ඔවුහු සංසාර ගමන් මාර්ගයෙහි සක්මන් කරකී'යි වැඩිදුරටත් විස්තර කරති.

“අඵස්තෙ මහාමතෙ අතීතානාගතප්‍රත්‍යන්පන්නානං තථාගතානං ස්වචිත්තදායගොචරානහි ඥා බාහ්‍යචිත්තදායගොචරා අභිවිනිෂ්ඨා: තෙ සංසාරගතිවක්‍රෙ පුනර්මහාමතෙ වංක්‍රමන්තේ”²¹

මෙහි දැක්වෙන අර්ථයට අනුව තුන්කාලයට අයත් බුදුවරුන් ස්වචිත්තදායමාත්‍රතාව එක ම ධර්මතාවක් ලෙසින් සලකමින් හැම කල්හි ම ප්‍රකාශ කරන බව පැහැදිලි ය. මෙම විඥානවාදී අදහස ම සද්ධර්මපුණ්ඩරිකයෙහි ද දක්නට ලැබේ. සසර පැවැත්ම හා සත්ත්වයාගේ භවයෙහි සැරිසැරීම ස්වචිත්තමාත්‍රතාවක් බව විඥානවාදීහු පෙන්වා දුන්හ.

විඥානවාදී මහායානිකීයීන්ගේ විමුක්තිමාර්ගය ඒනසානාවබෝධය පදනම් කර ගන්නකි. එහි ලා ප්‍රත්‍යාත්ම ආර්යඥාන ගති ලක්ෂණ ඉදිරිපත් කර ඇත. බෝසත්වරු අපරප්‍රණේය ශික්ෂාකාමියෝ වෙති. විමෝක්ෂයේ දී අන්‍යයකු කෙරෙහි ඇති ලැදියාවන් විශ්වාසයන් අවශ්‍ය නො වන අතර තමන්ට තමන් කෙරෙහි විශ්වාසයෙන් කටයුතු කිරීමේ කුශලතාව අපරප්‍රණේය යන්නෙන් ගම්‍ය වේ. ආර්ය ලංකාවතාර සූත්‍රයේ මේ සම්බන්ධයෙන් දීර්ඝ විසතරයක් දක්නට ලැබේ. මහාමතී විසින් භාග්‍යවතුන් වහන්සේගෙන් විමසන්නේ ප්‍රත්‍යාත්ම ඒකයාන ආර්ය ගතිලක්ෂණ කවරේ ද? යනුවෙන් ය.

21 ලංකාවතාර සූත්‍රය 2 පරි. මිථිලා, 1960, සංස්. දර්භංගා, (B.S.T. No.3) 22 පිට.

“දෙශයකු මෙ හගවන් ප්‍රත්‍යාත්ම ආර්යගතිලක්ෂණං එකයානං. යෙන හගවන් ප්‍රත්‍යාත්ම එකයානගතිලක්ෂණෙන අහං ච අන්‍යො ච බොධිසත්ත්වා මහාසත්ත්වා: ප්‍රත්‍යාත්ම ඒකයානකුශලා අපරප්‍රණේයා හවිෂ්‍යන්ති බුද්ධචචනෙසු”

මෙහි දී බොසත් මහසත්වරුන්ගේ අවබෝධය පිණිස භාග්‍යවතුන්වහන්සේ විකල්ප දෘශ්ටීන්ගෙන් විමුක්ත ව අපරප්‍රණේය කුශලතාවන්ගෙන් සමලකෘත ව ස්වකීය ප්‍රත්‍යක්ෂ ඥානය සහිත ව ක්‍රියාත්මක විය යුතු ආකාරය විස්තර කළහ.

“ප්‍රමාණ ආප්තොපදේශ විකල්ප අභාවාත්මනාමනෙ බොධිසත්වො එකාකිරිභොගත: ස්වප්‍රත්‍යාත්මබුද්ධ්‍යා විචාරයන්ති. අපරප්‍රණේයො දෘෂ්ටිවිකල්පවිචර්ජිත උත්තරතථාගතභූමි ප්‍රවේශනකයා ව්‍යායමනෙ. එතත්මනාමනෙ ස්වප්‍රත්‍යාත්ම ආර්යඥානගතිලක්ෂණම් ”

මෙයින් ප්‍රමාණ, අභිඥා, කමටහන්, ත්‍රිශික්ෂා වැනි විකල්ප හෝ පරෝපදේශ හෝ ආප්තෝපදේශ අවශ්‍ය නො වන බවත් තථාගත භූමියට සම්ප්‍රාප්තවීමේ කුශලතාපූර්ණ අභිප්‍රාය ඇතිව ව්‍යායාමයක යෙදීම, ස්වප්‍රත්‍යාත්ම ගතිලක්ෂණය වන බවත් පැහැදිලි කර ඇත. අන්‍ය නිර්ථක වූ ශ්‍රාවක, ප්‍රත්‍යෙක බුද්ධ ප්‍රාප්තවූවෝ ස්වකීය ප්‍රත්‍යක්ෂඥානයෙන් විනිර්මුක්තයෝ වෙති. බෝධිසත්වයෝ වනාහී ඒකීය ව, රහසිගත ව, හුදෙකලා ව, බාහිර සමාජයෙන් විමුක්ත ව සිටින්නෙක් වෙති. ඔවුනට විකල්ප ශික්ෂාක්‍රම අවශ්‍ය නො වන බව සඳහන් කිරීමෙන් මහායානිකයන් විසින් හීනයානික ශීල, සමාධි, ප්‍රඥා යනාදි ශික්ෂාක්‍රම විඥප්තියක් සහ ප්‍රඥප්තියක් ලෙසින් සලකා බැහැර කර ඇති බව අනාවරණය වේ. ස්වයං පරිනිර්වාණ හැකියාවක් ශ්‍රාවකයින්ට හා පසේබුදුවරුනට නොමැති බැවින් ඔවුනට විනය, විචේක, යෝග, උපදේශ මාර්ගයෙන් සත්‍යාවබෝධය ලබා සසරින් මිදිය හැකි ය. ස්වයංභූඥානයක් ඔවුනට නොමැත. මෙයින් පැහැදිලි වන්නේ බෝසත්වරුන් අපරප්‍රණේය බවත් ශ්‍රාවක හා ප්‍රත්‍යෙක බෝධීන් පරප්‍රණේය වන බවත් ය.

සමාලෝචනය

මහායානික සම්ප්‍රදායයන් මගින් විඥප්තිය, ප්‍රඥප්තිය, චිත්තදායාමාත්‍රතාව පදනම් කරගෙන නිර්වාණගාමී ප්‍රතිපදාව බැහැර කරමින් ඒකයානාවබෝධය හෙවත් සර්වඥතාව සංසාර ප්‍රවාහයේ පරම නිෂ්ඨාව ලෙසින් කරුණු ඉදිරිපත් කිරීමෙන් භික්ෂුණික ශ්‍රාවක බෝධිය හා ප්‍රත්‍යක්ෂ බුද්ධ බෝධිය ප්‍රතික්ෂේප කිරීම පිළිගත හැක්කක් නො වේ. සියල්ල විඥප්තිමාත්‍රයක් බවටත් සියල්ල ශුන්‍ය බවටත් හේතුසාධක ඉදිරිපත් කරන මහායානියෝ අර්හත්භාවයෙන් ඔබ්බට ගිය විමුක්ති දර්ශනයක් ඉදිරිපත් කරන්නේ ද්විතීය ධර්ම වක්‍රයක් හුවාදක්වමින් ය. එහෙත් රහතන් වහන්සේ කෙනෙක් යළි සම්බුද්ධත්වයට පත්වීමට ප්‍රාර්ථනා කරන්නේ නැත. සංවෘතිය හා පරමාර්ථ වශයෙන් සත්‍යයේ උභය ස්වරූපයක් පැවතිය ද සම්මුතිය ඇසුරු කරන්නේ පරමාර්ථය පැහැදිලි කිරීම පිණිස ය.

ආශ්‍රිත ග්‍රන්ථ භාමාවලිය

අංගුත්තර නිකාය 1, 2007, බුද්ධඡයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථ මාලා, නැදිමාල.
ඥානසිහ, හේන්පිටගෙදර, 1964, විඥප්තිමාත්‍රතාසිද්ධිවාදය, ඇම්. ඩී. ගුණසේන සහ සමාගම, කොළඹ.
දීඝ නිකාය 1, 2007, බුද්ධඡයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථ මාලා, නැදිමාල.
ලංකාවතාර සූත්‍රය 2, 1960, මිථිලා සංස්. දර්භංග.
සද්ධර්මපුණ්ඩරික සූත්‍රය 3, 1953, නලිනාක්ෂදන් සංස්. ආසියාතික සොසයිටි, කල්කටා.
සංයුත්තනිකාය 1, 2007, බුද්ධඡයන්ති ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථ මාලා, නැදිමාල.
Kalupahana, D.J., 1991, Mulamadhyamakarikā of Nagarjuna, Motilal Banarsidass Publishers Private Limited.